

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНИХ ПРЕВЕНТИВНИХ ПРАКТИК¹

MAIN AREAS OF PREVENTING CHILD SUPPORT EVASION IN THE CONTEXT OF FOREIGN PREVENTIVE PRACTICES

Юзікова Н.С., д.ю.н., професор,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0879-2228>

У статті зосереджено увагу на проблемі невиконання аліментних зобов'язань яка є актуальною для багатьох країн світу, включаючи Україну. Ця проблема має значний негативний вплив на життя дітей, позбавляючи їх належного матеріального забезпечення та опіки. Внаслідок невиконання аліментних зобов'язань діти стикаються з низкою серйозних проблем, таких як: бідність, коли вони не отримують належного аліментного забезпечення, живуть у скрутних умовах, що негативно впливає на їхнє здоров'я, освіту та майбутнє; соціальні проблеми, що можуть детермінувати дитячу безпритульність та ювенальну злочинність; психологічні травми та емоційні проблеми.

Доведено, що проблема ухилення від сплати аліментів має комплексний характер, що містить низку факторів, таких як неефективність системи стягнення аліментів, низький рівень відповідальності боржників, соціально-економічні та психологічні фактори. Відповідно і запобігання невиконанню аліментних зобов'язань потребує комплексного підходу, який ефективно використовується у зарубіжних країнах (Австралії, Великобританії, Канаді, Італії, Іспанії, Німеччині, Норвегії, Нідерландах, Новій Зеландії, США, Франції, Швеції та ін.). Тому у статті досліджено зарубіжну практику запобігання ухиленню від сплати аліментів, яка має позитивний результат та може бути запроваджена в Україні. Основні напрями превенції невиконання аліментних зобов'язань полягають у наступному: 1) вдосконалення системи стягнення аліментів, що полягає у спрощенні процедур, посилення координації між державними органами, впровадження електронних сервісів та жорсткіших санкцій за ухилення від сплати аліментів; 2) підвищення відповідальності боржників, що пов'язано із застосуванням таких заходів, як: обмеження виїзду за кордон, арешт майна та позбавлення водійських прав, а також посилення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати аліментів; 3) соціальна підтримка батьків шляхом надання фінансової допомоги, програм працевлаштування та психосоціальної підтримки, що допоможе у виконанні аліментних зобов'язань; 4) програми просвіти, що полягають у проведенні інформаційних кампаній спрямованих на підвищення обізнаності про проблему невиконання аліментних зобов'язань та права дітей і батьків; 5) програми медіації, які допомагають батькам мирно вирішити питання щодо аліментів та утримання дітей.

Вказані заходи можуть допомогти зменшити конфлікти між батьками, покращити стосунки між батьками та дітьми, забезпечити справедливе та взаємоприйнятне вирішення питань щодо аліментів, а також підвищити загальну обізнаність про проблему та про права дітей.

Зроблено висновок, що ці напрями запобігання ухиленню від сплати аліментів повинні бути адаптовані до українських реалій та враховувати специфічні особливості країни.

Ключові слова: діти, батьки, аліменти, утримання, запобігання, зарубіжний досвід, просвіта, медіація

The article focuses on the problem of non-payment of alimony, which is relevant to many countries around the world, including Ukraine. This problem has a significant negative impact on the lives of children, depriving them of proper material support and care. As a result of non-payment of alimony, children face a number of serious problems, such as poverty, social problems, and psychological trauma and emotional problems.

It has been proven that the problem of non-payment of alimony is complex and includes a number of factors, such as the ineffectiveness of the alimony collection system, the low level of responsibility of debtors, and socio-economic and psychological factors. Accordingly, the prevention of non-payment of alimony requires a comprehensive approach, which is effectively used in foreign countries (Australia, UK, Canada, Germany, Norway, Netherlands, New Zealand, USA, France, Sweden). Therefore, the article examines foreign practices of preventing non-payment of alimony, which have a positive result.

The main directions of prevention of non-payment of alimony are as follows: Improvement of the alimony collection system: This includes simplifying procedures, strengthening coordination between state bodies, introducing electronic services, and imposing tougher sanctions for non-payment of alimony.

Increased responsibility of debtors: This is associated with the application of tougher measures, such as restrictions on travel abroad, arrest of property, and deprivation of driving rights, as well as strengthening criminal liability for non-payment of alimony.

Social support for parents: This involves providing financial assistance, employment programs, and psychosocial support to help parents fulfill their alimony obligations.

Education programs: These include information campaigns aimed at raising awareness of the problem of non-payment of alimony and the rights of children and parents.

Mediation programs: These help parents peacefully resolve issues related to alimony and child support.

These measures can help reduce conflicts between parents, improve relationships between parents and children, ensure a fair and mutually acceptable solution to alimony issues, and also increase general awareness of the problem and the rights of children.

It is concluded that these directions for preventing non-payment of alimony should be adapted to Ukrainian realities and take into account the specific characteristics of the country.

Key words: children, parents, alimony, maintenance, prevention, foreign experience, education, mediation

Мудрий законодавець запобігає злочинам,
замість того, щоб карати за них
Чезаре Беккарія

Суспільство на сучасному етапі розвитку стикається з комплексом проблем, які потребують негайного вирішення, у тому числі це питання захисту прав і свобод

людини. Особливої уваги, з боку держави, потребують особи, які в силу тих чи інших причин не мають змоги самостійно захищати свої права це – діти. Більшість проблем і порушень прав дитини виникає не лише внаслідок недосконалості законодавства, а й значною мірою є результатом неналежного правозастосування, об'єктивно існуючих перешкод, бюрократичної тяганини та нехтування

¹ Дослідження було частково профінансоване Міністерством закордонних справ Чеської Республіки в межах проєкту № 23-PKVV-UM-4 «Підтримка підвищення якості викладання, наукових досліджень та міжнародної діяльності в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара (ДНУ)», реалізованого Карловим університетом і ДНУ.

правами дитини з боку особи, яка зобов'язана піклуватись про дитину, надаючи матеріальну та моральну підтримку дитині. Відповідно до ст. 51 Конституції України батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття [1].

Невиконання аліментних зобов'язань детермінує правові та соціальні наслідки як для боржника, так і для його дітей. Це не лише правова проблема, що призводить до застосування санкційних заходів юридичної відповідальності, але й соціальна проблема, що шкодить стосункам з дітьми, репутації та можливостям працевлаштування. Ухилення від сплати аліментних зобов'язань позбавляє дітей належного матеріального забезпечення та опіки, негативно впливаючи на їхнє життя та майбутнє.

Саме тому виникає необхідність пошуку нових шляхів і форм запобігання ухиленню від сплати аліментів на утримання дітей. Останнім часом зростає кількість дітей, які проживають у неповній родині, що призводить до занепаду соціального інституту сім'ї, моральних цінностей, на яких ґрунтуються сімейні відносини. Важливо зазначити, що ухилення від сплати аліментів – це не лише проблема неплатників, а й проблема всього суспільства. Тому, держава повинна вживати заходів для посилення відповідальності за несплату аліментів, а також для допомоги дітям, залишились без належної допомоги і підтримки. Аліментне утримання – це не просто гроші, це прояв батьківської любові, турботи та відповідальності.

Метою статті є аналіз зарубіжної превентивної практики у сфері аліментних відносин та визначення шляхів вдосконалення системи стягнення аліментів в Україні.

Методологічну основу дослідження становить теоретичний аналіз зарубіжних практик, порівняльний аналіз їх ефективності, та експертних оцінок. Також використовується системно-структурний аналіз та моделювання для оцінки впливу різних превентивних заходів на рівень ухилення від сплати аліментів.

Кримінологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням проти сім'ї та неповнолітніх були об'єктом досліджень українських учених, як: А. М. Бабенко, О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. І. Борисов, В. М. Бурдін, В. В. Голина, Б. М. Головкін, І. М. Данышин, Л. Демідова, С. Ф. Денисов, В. М. Дрьомін, О. О. Житний, А. П. Закалок, О. М. Костенко, О. М. Литвинов, Є. С. Назимко, В. О. Туляков, В. І. Шакур. На дисертаційному рівні питання аліментних зобов'язань розглядали О. І. Белова, О.О. Сокол, С. М. Морозюк, І. В. Семенов.

Серед зарубіжних вчених, які здійснювали порівняльний аналіз систем стягнення аліментів, відповідальності за невиконання аліментних зобов'язань та досліджували питання гармонізації законодавства у сфері аліментних відносин до ЄС необхідно виділити таких вчених як Марцин Рожмус, Ілона Топа, Маріка Вальчак, Мауро Манцано, Аня Йоханссон, Йоганн Хайрх. Питанням порівняльного аналізу превентивних практик зарубіжних країн у сфері аліментних відносин присвячені дослідження Адіті Лохан, Александра Крамптон, Брюс М. Сміт, Валері Хельсен, Девід Сбарра, Джемайма Петч, Джеймі Лі, Джелліфер Е. Макінтош, Івонн Д. Уеллс, Керолайн М. Лонг, Ендрю Бікердак, Мія Хаковірта, Елізабет Волкер, Кетрін М. Лайонс, Лорі Енн Шоу, Мішель Лавуа, Роберт Е. Емері, Сарі Мак Леод, Тара Гровер, Емілі Стівенс.

Незважаючи на значний обсяг досліджень, присвячених сфері аліментних зобов'язань, пошуку шляхів запобігання ухиленню від сплати аліментів існує дефіцит комплексних порівняльних досліджень ефективних зарубіжних практик запобігання ухиленню від сплати аліментів. Ця тема потребує пильної уваги, адже своєчасна та повна сплата аліментів має вирішальне значення для прийняттого розвитку та добробуту дитини. Порівняльне дослідження може сприяти підвищенню обізнаності

про проблему ухилення від сплати аліментів, ефективне запровадження зарубіжних превентивних практик у сфері аліментних зобов'язань та продукувати дискусію про важливість забезпечення належного утримання дітей шляхом добросовісної сплати аліментів.

Проблема невиконання аліментних зобов'язань залишається актуальною у багатьох країнах світу, включаючи Україну. Ухилення від сплати аліментів негативно впливає на життя дітей, позбавляючи їх належного матеріального забезпечення та опіки. Це призводить до соціальних проблем, таких як бідність, дитяча безпритульність, ювенальна злочинність. Вивчення досвіду зарубіжних країн може допомогти Україні визначити ефективні заходи щодо підвищення відповідальності батьків за сплату аліментів.

У КК України (ст. 164 КК) передбачено кримінальну відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утримання. Під злісним ухиленням розуміється будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця, приватного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості зі сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за три місяці відповідних платежів [2]. Це діяння набуло широкого поширення по всій країні, що свідчить про серйозну проблему, яка потребує комплексного вирішення. Аналіз зарубіжної практики щодо регулювання невиконання аліментних зобов'язань може допомогти виокремити як позитивні, так і негативні аспекти застосування норм, які регулюють сімейні відносини, зокрема, у питаннях виплати аліментів. Вивчення зарубіжної практики у сфері аліментних зобов'язань може допомогти виявити більш ефективні механізми запобігання несплаті аліментів та стягнення коштів з платників аліментів; розробити практичні заходи, спрямовані на покращення ситуації з несплатою аліментів в Україні; зробити вітчизняну систему стягнення аліментів більш справедливою та ефективною.

Важливо зазначити, що зарубіжний досвід не є універсальним і не може бути механічно перенесений у правове поле України. Однак вивчення кращих світових практик може допомогти нам знайти нові ідеї та підходи до вирішення цієї гострої соціальної проблеми.

Характеризуючи зарубіжний досвід у сфері аліментних зобов'язань необхідно виокремити декілька напрямів. Адміністративно управлінський напрям охоплює санкційні заходи та обмеження окремих прав платників аліментів, які затримують або не сплачують аліменти. Цей напрям охоплює можливість: вираховувати аліменти з зарплати боржника та перераховувати їх безпосередньо на утримання дитини (США, Канада, країни ЄС); застосувати адміністративні штрафи до платників аліментів, які затримують або не сплачують аліменти (Великобританія, Німеччина, Норвегія, США, Франція); обмежувати або припиняти право на водіння автомобілем платника аліментів, якщо він не сплачує аліменти (Великобританія, Канада, США,); забороняти виїжджати за кордон, якщо особа не сплачує аліменти (Австралії, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Нова Зеландія, Швеція). Боржники, до яких застосовуються вказані обмеження, частіше йдуть на укладення угод про сплату аліментів або погашення заборгованості з метою зняття цих обмежень. Поряд з цим, такі обмеження мають негативну сторону. Так, застосування цих обмежень може бути пов'язане: по-перше, з певними адміністративними витратами; по-друге, такі обмеження неефективні для боржників, які не керують автомобілем або не мають закордонних паспортів; по-третє, такі обмеження є несправедливими, оскільки вони карають боржників, які не можуть сплачувати аліменти через фінансові труднощі.

Наступний напрям – кримінальне переслідування, що застосовується до платників аліментів, які ухиляються від сплати аліментів. Боржників притягують до кримінальної відповідальності, що, з одного боку, може бути ефективним інструментом для примушення до сплати аліментів та забезпечення фінансової підтримки дітей а з іншого – може мати негативні наслідки для боржників та їхніх сімей. Тому при застосуванні кримінального переслідування необхідно ретельно оцінювали його переваги та недоліки, перш ніж використовувати як інструмент стягнення аліментів. Адже, поряд з можливістю отримати фінансову підтримку на дитину, кримінальне переслідування може негативно вплинути на дітей, які можуть стати свідками конфлікту між батьками.

Примусове виконання судового рішення про стягнення аліментів наступний напрям, що становить комплекс заходів, спрямованих на забезпечення виконання платником аліментів своїх зобов'язань, визначених судом. Примусове виконання полягає у грошовому стягненні фіксованої суми з заробітної плати або банківського рахунку платника аліментів; накладенні арешту на майно платника аліментів, таке як автомобіль або будинок, з метою його продажу для погашення аліментного зобов'язання. Процедури примусового виконання мають переваги та недоліки. До переваг можна віднести захист прав дітей, стягнення аліментів на утримання яких, забезпечить фінансові потреби та благополуччя дитини; сприяння фінансовій стабільності сім'ї, шляхом регулярної сплати аліментів можуть допомогти сім'ям, які потребують підтримки, стати більш фінансово стійкими; невідворотність відповідальності, яка настає при ухиленні від сплати аліментів на дитину. Недоліками можна вважати значні витрати на судову та пенітенціарну системи; стигматизацію платників аліментів та їхніх сімей, негативно впливаючи на їхнє життя та соціальне становище; негативний вплив на дитину, яка може стати свідком конфлікту та напруги між своїми батьками, через примусове виконання, а також неефективність у разі відсутності у боржника коштів для сплати аліментів, коли примусове виконання може лише погіршити їхнє фінансове становище та ускладнити можливість виконувати свої аліментні зобов'язання. Ефективність примусового виконання залежить від низки факторів: ресурсного забезпечення, співпраці між державними органами; використання сучасних технологій для стягнення аліментів, таких як онлайн-платформи та електронні арешти рахунків; соціальної підтримки для платників аліментів, які мають труднощі зі сплатою.

Найбільший науково-практичний інтерес у системі заходів запобігання ухиленню від сплати аліментів представляє напрям медіації. Програми медіації – це альтернативний метод вирішення спорів щодо аліментів, який допомагає батькам самостійно домовитися про умови сплати аліментів без звернення до суду. Медіацію здійснює нейтральний посередник, який допомагає сторонам спілкуватися та вести переговори. Участь у медіації є добровільною та має конфіденційний характер. Після досягнення сторонами угоди, вона оформлюється письмово та може бути затверджена судом. Переваги програм медіації полягають: у зменшенні конфлікту між батьками та покращенні їхніх стосунків; меншій тривалості ніж судовий процес; більш дешевій процедурі; гнучкості та можливості контролю результатів медіації.

В Україні діє закон «Про медіацію», в якому визначено правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту, принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою [3].

Медіація, у багатьох країнах, виступає обов'язковою частиною процесу розлучення. Батьки, які розлучаються, зобов'язані взяти участь у медіації, перш ніж звертаються до суду. Існує багато державних та недержавних програм

медіації, які доступні батькам по всій країні (Австралія, Великобританія, Італія, Іспанія, Канада, США, Нідерланди, Франція, Швеція та ін.) [4, 7-8, 10, 13].

У Німеччині медіація є популярним способом вирішення спорів щодо аліментів [4, 5, 14, 15]. У контексті вирішення спорів щодо аліментних зобов'язань медіація може допомогти батькам: 1) визначити потреби дитини, коли медіатор може допомогти батькам обговорити та визначити фінансові потреби дитини, що допоможе їм обґрунтувати розмір аліментів; 2) врахувати фінансове становище обох батьків, коли медіатор може допомогти батькам відкрито обговорити свої доходи та витрати, щоб знайти справедливий розмір аліментів, з урахуванням можливостей кожного з них; 3) розробити, за участі медіатора, зручний план сплати аліментів, включаючи частоту платежів та спосіб їх здійснення; 4) медіація може допомогти батькам врегулювати інші питання, які пов'язані з утриманням дитини, наприклад, медичні та освітні витрати [4].

Поряд зі стандартними принципами медіаційних процедур, існують і нестандартні підходи, які можна запровадити в Україні. У Швеції застосовуються наступні нестандартні підходи: 1) Онлайн-медіація, яка дозволяє сторонам брати участь у зустрічах віддалено, через інтернет, що є зручним для подружжя яке живе далеко один від одного або має обмежений час. Такий досвід онлайн-медіації представляє інтерес для національної практики медіації. Адже онлайн-медіація може стати доступним та зручним інструментом для вирішення сімейних спорів, особливо у сільській місцевості або віддалених регіонах. 2) Групова медіація, де разом з батьками можуть бути присутні інші члени сім'ї, наприклад, бабусі та дідусі. Це може допомогти краще зрозуміти потреби дитини та знайти рішення, яке задовольняє всіх зацікавлених сторін. У національній практиці застосування групової медіації може допомогти у вирішенні конфлікту між подружжям та добросовісне виконання аліментних зобов'язань. 3) медіація з нейтральним експертом, який може бути залучений до процесу, якщо сторони мають потребу в додатковій інформації або експертній оцінці. Це може бути фінансовий експерт, психолог, юрист або інший фахівець, залежно від специфіки конфлікту (спору). В Україні залучення нейтральних експертів до процесу медіації може допомогти подружжю краще зрозуміти складні питання та знайти обґрунтоване рішення. 4) міжкультурна медіація представляє практичний інтерес для України, особливо в умовах зростання процесів міграції та етнічної різноманітності населення. Міжкультурна медіація призначена для вирішення спорів між людьми з різним культурним бекграундом. Медіатор у таких випадках має розуміти культурні особливості сторін та допомагати їм ефективно спілкуватися та вирішувати питання аліментних зобов'язань з урахуванням найкращих інтересів дитини [17].

Одним з ефективних напрямів запобігання ухиленню від сплати аліментів виступають освітні програми для батьків, такі як «Step Up for Kids» (Австралія), «Parents Together» (Канада), «Parenting for Shared Responsibilities» (США) тощо [6-9, 10, 13, 15, 16]. Ці програми спрямовані на сприяння спільній відповідальності за виховання дітей та зменшення конфліктів між батьками. Також, вони включають компонент просвіти та підвищення обізнаності, який має на меті: інформувати батьків про їхні зобов'язання щодо аліментів; підвищити обізнаність про доступні послуги зі стягнення аліментів на дитину; змінити соціальні норми та установки (зробити сплату аліментів на дитину соціальною нормою та засудити ухилення від сплати). Програми просвіти спрямовані на збільшення кількості батьків, які виконують свої аліментні зобов'язання; покращення стосунків між батьками та дітьми; забезпечення прийнятної соціалізації дитини; зменшення кількості дітей, які живуть у бідності.

Програма «Step Up for Kids» спрямована на допомогу батькам, які не проживають з дітьми, зрозуміти важливість своїх аліментних зобов'язань та побудувати позитивні стосунки з дітьми. Вона включає декілька компонентів: а) освітні заходи, де батьки беруть участь у семінарах та індивідуальних консультаціях. На семінарах вони дізнаються про: аліментні зобов'язання, важливість спілкування та співпраці з колишнім партнером, виховання дітей, емоційні потреби дітей тощо; б) підтримку, яка полягає у можливості для батьків отримувати підтримку від фахівців з питань сім'ї; в) послуги з посередництва для допомоги батькам у вирішенні конфліктів пов'язаних зі сплатою аліментів та вихованням дітей [18].

Програма «Parents Together» спрямована на допомогу батькам, які розлучаються або розходяться, розвинути навички ефективного спілкування та співпраці для спільного виховання дітей [19]. Програма включає 12-тижневий курс зустрічей під час яких батьки навчаються: спілкуванню після розлучення; розв'язанню конфліктів; ефективним практикам виховування дітей; важливості виконання своїх аліментних зобов'язань. У межах програми надаються індивідуальні консультації з фахівцем з питань сім'ї та доступ до різних ресурсів (веб-сайт, книги та методики).

Підсумовуючи важливо зазначити, що запобігання ухиленню від сплати аліментів на дитину є складною

проблемою, яка потребує комплексного підходу. Адже належне виконання аліментних зобов'язань гарантує дітям належну фінансову підтримку та забезпечує справедливе виконання батьківських зобов'язань.

Кримінологічний аналіз зарубіжних практик у сфері аліментних зобов'язань свідчить про те, що поєднання жорстких заходів, таких як централізована система стягнення, адміністративні санкції та криміналізація ухилення від сплати аліментів, з програмами просвіти та процедурами медіації становить ефективне підґрунтя для запобігання ухиленню від сплати аліментів на утримання дітей.

Важливо не лише карати боржників за ухилення, але й допомагати їм виконувати свої аліментні зобов'язання, що можна зробити за допомогою програм консультування та працевлаштування. Необхідно забезпечити доступність та простоту використання системи стягнення аліментів для батьків за допомогою онлайн-платформ та мобільних додатків. Доцільно підвищувати обізнаність про проблему ухилення від сплати аліментів та про доступні ресурси для допомоги батькам за допомогою інформаційних кампаній та співпраці зі ЗМІ.

Продовження вивчення зарубіжної практики у сфері аліментних зобов'язань, яку можна адаптувати до українських реалій, допоможе краще зрозуміти проблему ухилення від сплати аліментів на дитину в Україні та розробити програми просвіти та медіації як ефективні превентивні інструменти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про медіацію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text>
4. Lori Anne Shaw. Divorce Mediation Outcome Research: A Meta-Analysis. June 2010 Conflict Resolution Quarterly 27(4):447 – 467. DOI:10.1002/crq.20006. URL: https://www.researchgate.net/publication/230238997_Divorce_Mediation_Outcome_Research_A_Meta-Analysis
5. Valerie Helsen, Development of the attitude toward mediation scale, Conflict Resolution Quarterly, 10.1002/crq.21380, **40**, 4, (447-465), (2023).
6. Emily Stevens, Aditi Lohan, Jemima Petch, Jamie Lee, Andrew Bickerdike, Yuan Cao, 'We were actually able to sit down and talk': Australian parents and practitioners navigating dynamics of power and emotion in Family Dispute Resolution, Journal of Family Studies, 10.1080/13229400.2022.2151499, **29**, 4, (1967-1985), (2022)
7. Yvonne D. Wells, Bruce M. Smyth, Caroline M. Long. Child-focused and child-inclusive divorce mediation: comparative outcomes from a prospective study of postseparation adjustment. Jennifer E. McIntosh, <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1744-1617.2007.00186x>
8. Richard D. Mathis Ed.D., Lynelle C. Yingling Ph.D. Spousal consensus on the divorce decision and mediation outcome. URL: <https://doi.org/10.1111/j.174-1617.1991.tb00212>. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.174-1617.1991.tb00212x>
9. Robert E. Emery, David Sbarra, Tara Grover. Divorce mediation: *Research and Reflections*. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2005.00005.x>. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1744-1617.2005.00005x>
10. Alexandra Crampton, Troubling solutions through anthropological fieldwork: Mediation research in Ghana, Australia, and the United States, Qualitative Social Work, 10.1177/14733250211039515, **20**, 6, (1441-1460), (2021).
11. Elaina Behounek, Michelle Hughes Miller, Negotiating violence in family law mediation, Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 10.1108/JACPR-02-2021-0582, **14**, 1, (73-95), (2021).
12. Mooly Mei-ching Wong, Joyce Lai-Chong Ma, Rhea Rui Yuan, Effects of mediator competence and mediation process on user satisfaction with child custody, finances, and property outcomes, Asian Social Work and Policy Review, 10.1111/aswp.12176, **13**, 3, (242-251), (2019).
13. Daniel Druckman, Lin Adrian, Malene Flensborg Damholdt, Michael Filzmoser, Sabine T. Koszegi, Johanna Seibt, Christina Vestergaard, Who is Best at Mediating a Social Conflict? Comparing Robots, Screens and Humans, Group Decision and Negotiation, 10.1007/s10726-020-09716-9, (2020)
14. Arbeitsgemeinschaft für Familienmediation. URL: <https://www.bafm-mediation.de/>
15. Deutscher Bundesverband Mediation (DBM). URL: <https://www.bmev.de/>
16. Caritas: <https://www.caritas-germany.org/>
17. National Mediation Office (Medlingsinstitutet). URL: <https://www.government.se/government-agencies/national-mediation-office/>
18. Department of children. Family service. Step Up for Kids. URL: <https://www.dcls.louisiana.gov/page/186>
19. Parents Together. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/family-sponsorship/sponsor-parents-grandparents/apply.html>